HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מיתיבי (א)איזוהי זמנה של רביעה הבכירה בג' בינונית בשבעה אפילה בעשרים ושלשה דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר בשבעה ובשבעה עשר ובעשרים ושלשה רבי יוסי אומר [א]בשבעה עשר ובעשרים ושלשה ובחודש כסליו וכן היה ר' יוסי אומר אין היחידים מתענין עד שיגיע ר"ח כסליו ואמרינן עלה בשלמא רביעה ראשונה לישאל שלישית להתענות אלא שניה למאי ואמר רבי זירא לנודר ואמרינן עלה כמאן אזלא הא דתניא (ב)רשב"ג אומר גשמים שירדו שבעה ימים זה אחר זה אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה כמאן כרבי יוסי [ב]ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני'** [ג]קונם יין שאיני טועם לשנה נתעברה השנה אסור בה ובעיבורה [ד]עד ראש אדר עד ראש אדר הראשון עד סוף אדר עד סוף אדר (ג)הראשון: **גמ'** אלמא סתמא דאדר דקאמר ראשון הוא לימא מתני' רבי יהודה היא דתניא אדר הראשון כותב אדר הראשון אדר שני כותב אדר סתם דברי ר"מ ר' יהודה אומר (ד) [ה]אדר הראשון כותב סתם אדר שני כותב תיניין אמר אביי אפילו תימא ר"מ [ו]הא דידע דמעברא שתא הא דלא ידע

והתניא

רש"י

הבכירה בג'. במרחשון: **בראש חדש כסליו.** הוי רביעה אחרונה: **לשאול.** להתפלל על הגשמים: **להתענות.** לגזור תענית אם לא ירדו: **ואמר ר' זירא לנודר.** דהנודר (א) בין עד הגשם בין עד הגשמים אסור עד זמן רביעה שניה ומשמע בין שאמר עד הגשם בין דאמר עד הגשמים: **ואמרינן עלה כמאן אזלא וכו' כמאן כרבי יוסי.** דמיום י"ז עד יום כ"ג הוו שבעה ימים דאי ר' מאיר לא הוו אלא ה' ימים. אלמא דאפי' רבן (ב) גמליאל דמקיל הכא גבי נדרים דאמר עד שיגיע זמנה של רביעה אע"פ שעדיין לא ירדה סבירא ליה אתה מונה ראשונה ושניה ולא ראשונה בלבד לא שנא דאמר עד הגשם לא שנא דאמר עד הגשמים וקשיא לר' זירא: **אמר לך ר' זירא האי דאמר שניה לנודר היינו דאמר עד הגשמים.** וגשמים תרתי משמע אבל אמר עד הגשם לעולם אימא לך עד זמן גשמים שהיא רביעה ראשונה קאמר ולא שניה: **מתני' אמר שאיני טועם עד ראש חדש אדר.** סתם אין אסור אלא עד ראש חדש אדר הראשון: **גמ'** מדקתני מתני' אינו אסור אלא עד אדר הראשון אלמא דכל היכא דקאמר עד אדר סתמא אדר הראשון משמע ולא שני: **דתניא.** הרוצה לכתוב בשטר אדר הראשון כותב בהדיא אדר הראשון אבל אם רוצה לכתוב אדר השני כותב סתם דברי ר"מ דסתם אדר השני משמע ולא הראשון: **אדר השני כותב.** בהדיא אדר השני דבסתם אדר הראשון הוא: **אפילו תימא.** מתניתין ר"מ ומתני' כגון דלא ידע דמיעברא שתא הילכך כי אמר סתם אדר הראשון משמע ולא השני שלא נתכוין אלא לאדר הסמוך לשבט ובריית' דקתני אדר השני כותב סתם כגון דידע דמיעברא שתא וכי אמר אדר סתם משמע אדר השני:

והתניא

ר"ן

הגשמים סבירא להו לרבנן דלטפויי קאתי ורשב"ג סבירא לי' דאפי' בכי הא מוקמינן ליה אדיניה דלא דייקי אינשי בין גשם לגשמים. וכי תימא אי בשאין להתחלתו זמן קבוע עד שיגיע זמנו קאמר וכדכתיבנא כי אמר עד הקציר אמאי מיתסר עד שיתחילו העם לקצור הוה לן למימר עד שיגיע זמן הקציר אע"פ שאין קוצרין עדיין דהא כי היכי דאין להמשכתו זמן קבוע ה"נ אין קבע להתחלתו והוה ליה כעד הגשם לאו קושיא היא דבגשם משום דידעינן זמנה של רביעה וכדתניא בסמוך אזלינן בתריה אבל קציר לא ידעינן זמניה שהכל הוא לפי הארצות שיש מבכרות ויש מאחרות הילכך כיון דלא ידעינן זמנה על כרחין אית לן למיזל אחר קציר ממש. כנ"ל: **מיתיבי וכו' בכירה ראשונה בשלשה בו.** במרחשון: **אפילה.** אחרונה: **אין היחידים מתענין.** תלמידי חכמים המתענין ומתפללין על הגשמים כדתנן בפ"ק דתענית (ד' י.) התחילו היחידים מתענין: **לשאול.** ותן טו"מ בברכת השנים: **להתענות.** אם לא ירדו: **לנודר.** שאם נדר עד הגשמים אסור עד רביעה שניה דסתם גשמים רביעה שניה משמע שאין מקדמת ולא מאחרת: **כמאן אזלא הא דתניא רשב"ג אומר גשמים שירדו שבעה ימים זה אחר זה אתה מונה להם רביעה ראשונה ושניה כמאן כר' יוסי.** דאמר בי"ז ובכ"ג דאילו לר"מ ליכא ז' ימים בין ראשונה לשניה ואילו לר' יהודה איכא טפי. ורשב"ג לדבריהם דרבנן קאמר להו לדידי לא קפידנא בנודר בירידת גשמים כלל אלא בזמנן אלא לדידכו נהי דקפידיתו בירידה ממש אודו לי מיהת דאע"פ שהתחלת ירידתן היתה מתחלת רביעה ראשונה ולא פסקו אפי' הכי אודו לי דכיון שנמשכו עד רביעה שניה תורת רביעה שניה עליהן ושליש ליה זמן נדריה. וקס"ד דבנודר עד הגשם עסקי' דהכי הוה אורחייהו דאינשי ואם איתא לדר' זירא דאמר דבעד הגשם כולהו מודו דעד שיגיע זמן קאמר היכי אמר להו רשב"ג אודו לי מיהת ומאי אריא ירדו אפי' לא ירדו כלל כיון דכי נדר עד הגשם אמר והגיע זמנה של רביעה שניה לכולי עלמא שליש נדריה. ומתרצינן ההוא דאמר עד הגשמים כלומר אי אמר עד הגשם אין הכי נמי דלכולי עלמא בעד שיגיע זמן סגי אבל הכא במאי עסקינן דאמר עד הגשמים. זהו הפירוש הנכון בשמועה זו. אבל אחרים פירשו דמעיקרא ר' זירא ה"ק מחלוקת כלומר כי אפליגו במתני' ומיהו לכ"ע עד רביעה שניה מתסר למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא כי אמר עד הגשמים אבל אמר עד הגשם עד זמן גשמים קאמר דהיינו רביעה ראשונה למר עד שתרד ולמר עד שתגיע דוקא וכי אמר מחלוקת כאילו אמר לא שנו ומקשינן עליה מדרשב"ג דאמר אתה מונה בהן רביעה ראשונה ושניה אלמא אפי' אמר עד הגשם דקס"ד דבהכי עסקינן מיתסר עד רביעה שניה ומפרקינן ההוא דאמר עד הגשמים: **מתני' קונם יין שאני טועם לשנה ונתעברה השנה אסור בה ובעבורה.** כבר כתבתי למעלה [ס: ד"ה אסור] דעיקר רבותיה דתנא דאפי' נודר מתחילת השנה כיון דאמר השנה לא אמרינן שנה אחת קאמר אלא אסור בה ובעבורה דהיינו י"ג חדש. מיהו דוקא באמר השנה אי נמי שנה זו אבל באומר שנה אחת סתם אין חדש העיבור בכלל אע"פ שאותה שנה שנדר בה מעוברת שהרי אם לא נהג באסורו שנה זו משלים לשנה הבאה הפשוטה ואע"פ שאסור לו לעשות כן בתחילה דאיכא בל תאחר כיון שאם איחר משלם בשנה אחרת הרי לא הוקבע נדרו בשנה זו שהיא מעוברת הילכך אפי' קיים אותה שנה זו אין חדש העיבור בכלל. והוסיף עוד הרשב"א ז"ל דאפי' באומר שנה אחת מיום זה אין חדש העיבור בכלל והביא ראיה מדתנן בערכין פרק המוכר שדהו (דף לא.) המוכר בית בעבי חומה אינו מונה אלא משעה שמכרה לו שנאמר עד מלאת לו שנה תמימה [ויקרא כה] כשהוא אומר תמימה להביא חדש העבור והאי מוכר בית בבתי ערי חומה כאומר שנה אחת מיום זה הוא דמשעת מכירה הוא מונה ואפי' הכי טעמא דרבי רחמנא הא לאו הכי מונה שנים עשר חדש ולא חדש העיבור וכתב עוד ז"ל דלפי זה הא דתנן בפרק השואל (ב"מ דף קב.) המשכיר בית לחבירו לשנה ונתעברה השנה נתעברה לשוכר באומר שנה זו או השנה הוא דלעולם יש לו לשוכר חדש העבור מיהו לא משכחת לה שיהו לו י"ג חדש אלא בעומד בראש השנה אבל בעומד באמצעה לא דאי אמר השנה או שנה זו אין לו אלא עד ראש השנה ואי אמר שנה אחת מיום זה אינו מונה אלא י"ב חודש מיום ליום אלו דבריו ז"ל. ואינן נראין לי דודאי עיקר חדושיה דתנא לומר דבשנה מעוברת יש לו לשוכר שלשה עשר חדש ואם אמרת דלא משכחת לה אלא בעומד בראש השנה כל כי האי גוונא הוה ליה לתנא לפרושי ולא למסתם ולמפסק דיניה דנתעברה לשוכר ולא משכחת לה אלא באורחא דחיקתא. לפיכך נראה לי דנודר ושוכר כל שקדם נדר ושכירות לחדש העבור ואמרו שנה אחת מיום זה מונין שלשה עשר חדש ואתיא מתניתין דפרק השואל כפשטה. וכי תימא אם כן תקשי ליה ההיא דערכין לאו ראיה היא כלל שאילו היה תנאי בין מוכר ללוקח בשנה מעוברת לומר אם לא תגאל מיום זה לשנה אחרת יהא חלוט אין הכי נמי דלהביא חדש העיבור לא הוה צריך רבויא אבל הכא אין מוכר ולוקח מתנין כלל אלא תורה היא שפסקה להכי זמן בכל השנים שאם לא יגאל עד שנה יהא נחלט לכך אם לאו רבויא הוה אמינא דתורה זמן א' פסקה לכל הלוקחין דהיינו י"ב חדש דהוי שנה ברוב שנים והרי אתה רואה בריש פרקין דחי דאפי' בעומד בשנה מעוברת ואמר השנה דאי לאו דאשמועינן תנא הוה אמינא הלך אחר רוב שנים דלא אית בהון עיבור וכל שכן התורה שלא דברה על שנה ידועה דאי לאו רבויא הוה אמינא דשנה ברוב שנים קאמר להכי אצטריך רבויא. כן נראה לי. ואני חוכך עוד לומר דאפי' בנדר שנה אחת סתם אסור בעבורה דמסתמא שנה זו משמע ואי פשע נמי קרוב אני לומר דאין לו תשלומין דמהשתא חייל נדריה ויתבאר ממה שכתבתי בריש מכילתין [ג:] גבי בל תאחר דנזירות היכי משכחת לה כיון דאמר הריני נזיר הוה ליה נזיר וכו':

עד

תוספות

מיתיבי איזהו זמנה של רביעה. כלומר ראשונה בשלשה במרחשון בינונית כו' אפילה פירוש אחרונה [בכ"ג] רבי יהודה אומר כו': **אין היחידים מתענין.** בפ"ק דתענית (דף י.) מפרש מאן יחידים רבנן מתענין ומתפללין שירדו גשמי': **רביעה ראשונה לשאול.** לומר ותן טל ומטר שלא בגולה ובגולה כמו אנן אין שואלין עד ששים בתקופה: **להתענות.** אם לא ירדו: **אלא שנייה.** למה הוזכרה ואמר רבי זירא לומר שאם נדר עד הגשמים שניה קאמר ואמרינן עלה כמאן אזלא הא דתניא כו' וקשה לרבי זירא דאמר דברי הכל בין ת"ק בין רשב"ג דעד הגשם רביעה ראשונה קאמר והכא אומר עלה אתה מונה בהם באותן שבעה ימים וכרבי יוסי דאמר לעיל בי"ח בכ"ג דליכא אלא שבעה ימים ביניהם [ורבי זירא] נמי אמר דשניה לנודר דמשמע השתא דהכל שניהו לנודר אף היכא דאמר עד הגשם. ומשני דאמר עד הגשמים וא"ת ורשב"ג אמאי נקט גשמים שירדו והא אף במתני' תנן עד שיגיע זמן של רביעה שניה וי"ל דנקט ירדו בשביעי רביעה ראשונה כדמפרש בפ"ק דתענית (דף ו:) לענין להלך בשבילי הרשות שהותרו כשירדו דוקא דבלא ירידה ודאי לא הותרו: **אסור בה ובעיבורה.** עד סופה דעיבורה הוי בכלל שנה ושנה: **ר' יהודה אומר אדר ראשון כותב סתם אדר שני כותב תניין.** וכר' יהודה: **הא דידע דמיעברא שתא.** דאז קרי לאדר שני סתם ומתני' בשאינו יודע בעיבורה עד אדר ואדר ראשון מיקרי אדר:

מסורת הש"ס

(א) [תוספתא תענית פ"א] תענית ו. ע"ש, (ב) [תוספתא שם תענית שם ע"ש], (ג) ס"א שני, (ד) [תוספתא מגילה פ"א],

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואמר ר' זירא לנודר דהנודר אסור עד זמן כצ"ל ותיבות בין עד הגשם בין עד הגשמים נמחק: (ב) ד"ה ואמרינן וכו' דאפי' רשב"ג דמיקל הכא:

◆

מוסף רש"י

הבכירה. ראשונה, ולקמן מפרש למאי הלכתא ניהו, יורה יש בו ג' זמני גשמים (תענית ו.). **אפילה.** אחרונה, כמו (שמות ט) כי אפילות הנה (תענית ו.). **בשבעה ובשבעה עשר ובעשרים ושלשה.** בכירה בג' במרחשון ובינונית בי"ז ואפילה בכ"ג, וכולהו הני תלתא יורה קרי להו (שם). **אין היחידים מתענין עד שיגיע ר"ח כסליו.** דאמרינן בסמוך שלישית להתענות, והואיל וזמן שלישית בראש חדש הוא אין ליחידים להתענות. יחידים, חסידים (שם). **ראשונה לישאל.** לשאול מכאן ואילך ותן טל ומטר (שם). **שלישית להתענות.** שאם לא ירדו גשמים עד זמן רביעה שלישית אפילו פעם אחת מתענין היחידים שני וחמישי ושני (שם). **שירדו שבעה ימים זה אחר זה.** שירדו גשמים עכשיו ולא פסקו עד יום שביעי וירדו ז' ימים זה אחר זה (שם). **כר' יוסי.** דאליבא דר' יוסי הכי הוו בין רביעה ראשונה ושניה או שניה ושלישית, דראשונה בי"ז ושניה בכ"ג דהיינו ז' ימים עם שני ימי רביעה, ומכ"ג עד ל' ז' ימים בלא יום רביעה אחרונה, דלכולהו תנאי לא הוי הכי, דלר"מ דאמר ראשונה בג' ושניה בז' ליכא בין זו לזו אלא ארבעה ימים, בין שניה לשלישית יש י' ימים, ולר' יהודה בין ראשונה לשניה י' ימים אבל בין שניה לשלישית יש ז' ימים (שם).

עין משפט נר מצוה

לו א ב מיי' פ"י מהל' נדרים הל' יא טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' יח:
לז ג מיי' שם הל' ד סמג לאוין רמב טוש"ע שם סעי' ז:
לח ד מיי' שם הל' ו טוש"ע שם סעי' ח וע"ש:
לט ה טוש"ע אה"ע סי' קכו סעי' ז בהג"ה וטוש"ע חו"מ סימן מג סעי' כח:
מ ו מיי' פ"י מהל' נדרים הל"ו סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סי' רכ סעי' ח [טור או"ח סי' תכח]:

◆

פירוש הרא"ש

הבכירה בג' בו. וכולם במרחשון: היחידים. ת"ח שמיוחדים במעשיהם: רביעה ראשונה לשאול. שאז מתפללין ותן טל ומטר חוץ מן הגולה: שלישית להתענות. אם לא ירדו גשמים: אמר ר' זירא לנודר. כדאמרי' במתני': ואמרינן עלה כו'. מייתי ראיה דאף לרשב"ג בעי זמן רביעה שניה בכל ענין דסלקא דעתך דאיירי אף בשאמר עד הגשם: כמאן כר' יוסי דאמר ראשונה בי"ז ושניה בכ"ג. והא דמצריך רשב"ג ירידת רביעה שניה לאו לנודר אלא שמאז אסור להלך בשבילי הרשות. ומשני ההוא דאמר עד הגשמים: מתני' עד ר"ח אדר אדר הראשון. עד סוף אדר אדר הראשון. ובאיזה לשון שאמר לעולם נקרא הראשון אדר סתם: גמ' אדר הראשון כותב. בשטרות ובגיטין אדר הראשון: הא דידע דמעברא. כשהוא יודע שהיא מעוברת סתם אדר שני משמע וכל כותבי שטרות מכירין בעבור השנה הילכך כותבין אדר סתם ומתני' בשלא ידע בעבורה: